

LBDIS

Tehnoredactare: *Mariana Radu*

Corectură: *Viorica Horga*

Copertă: *Luca Emil Cornel*

Consultant de specialitate *Alin Spânu*, profesor asociat,
Facultatea de Istorie, Universitatea din București

We know
books

© 2022 Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
Editurii METEOR PRESS.

Contact:

Tel./Fax: 021.222.83.80

E-mail: editura@meteorpress.ro

Distribuție la:

Tel./Fax: 021.222.83.80

E-mail: carte@meteorpress.ro

www.meteorpress.ro

ISBN 978-973-728-851-6

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Națională a României

Ion Butnaru

ȘI ACUM, ÎNCOTRO?

Prefața de Alin Spânu

**METEOR
PRESS**

*Închin acest volum celor ce au suferit pentru dreptate
și libertate, precum și ONU, care le-a întreținut în
permanență speranța și le-a redat drepturile la viață.*

*I. Butnaru
deținut politic 1949-1956*

Cuprins

Prefață	7
Cuvânt-înainte	11
CAPITOLUL I ● Pacea. Și acum încotro?	17
CAPITOLUL II ● DUBA NEAGRĂ. În subteranele Securității	35
CAPITOLUL III ● RAHOVA-JILAVA. Îngropați de vii	59
CAPITOLUL IV ● MOROMETE. „Bestia neagră”	88
CAPITOLUL V ● CANALUL DUNĂRE – MAREA NEAGRĂ. Robii secolului XX	120
CAPITOLUL VI ● PENINSULA. Pe urmele lui Ovidiu	145
CAPITOLUL VII ● AIUD. Alți martiri	166
CAPITOLUL VIII ● GHERLA. „Cazanul Satanei”	189
CAPITOLUL IX ● CAVNIC. Mina de plumb sau din nou îngropați de vii	209
CAPITOLUL X ● ALBA IULIA. Altă inchiziție	229
CAPITOLUL XI ● DEJ. Alte suferințe	243
CAPITOLUL XII ● TÂRGU OCNA. Casa morții	258
CAPITOLUL XIII ● ELIBERAREA. Și acum încotro?	276

23 august 1944

CAPITOLUL I

PACEA

Și acum încotro?

O larmă neobișnuită m-a făcut să mă trezesc din somn, chiar puțin speriat.

Voci precipitate, țipete, râsete, strigăte nedeslușite se auzeau de afară, mărimdu-mi din ce în ce mai mult nedumerirea. Capul mă dorea îngrozitor, pleoapele refuzau să se deschidă, iar picioarele nu mă mai ajuiau nici măcar să fac câțiva pași până la fereastră. Mă ajunsese oboseala.

Zilele și nopțile de nesomn, de activitate neîntreruptă, de alarme urmate de cele mai multe ori de bombardamente îngrozitoare, au stors tot ce puteau stoarce din viața unui om, tânăr, energic, dar cu limite omenești.

Mă retrăsesem aici într-un sat, printre vii, la 25 km depărtare de Ploiești, ca să pot dormi măcar câteva ore, spre a prinde puteri noi, atât de necesare în situația de tensiune ce se mărea din clipă în clipă. Americanii își trimiteau bombardierele în valuri neîntrerupte ce se zăreau în înaltul cerului, doar ca niște puncte argintii, strălucitoare, dar care lăsau în urma lor un covor de bombe nimicitoare. Rafinăriile din Ploiești, atinse de bombe, explodau una după alta, iar echipele de pompieri germane abia reușeau între un bombardament și altul să stingă incendiile ce aveau limbi de foc și nori de fum până în cer. Schelete sinistre de țevi și cazane

IRDIS | We know
 arse, torsionate, răsturnate, cratere imense formate de căderea bombelor, oameni înnegriți de fum, supti de neodihnă, ce abia își mai târau picioarele dintr-un loc în altul, întregeau acest tablou apocaliptic.

Rușii pătrunseseră de câteva zile în țară și se îndreptau cu cea mai mare grabă spre Berlin, trecând fără oprire prin primele orașe din Moldova.

Iar eu mă aflam acum aici, în Ploiești, în al patrulea an de război, pe care l-am trăit clipă cu clipă, începând cu intrarea primelor trupe germane în România, apoi trecerea Prutului², până la înfrângerea hotărâtoare de la Stalingrad, nu de puține ori minunându-mă singur de faptul că încă mai trăiesc.

Îmi luasem cu orice risc permisiunea de a mă retrage în seara aceasta din Ploiești la o vie într-un sat, unde am reușit într-adevăr să dorm aproape patru ceasuri înainte de a fi trezit de larma de afară. Făcând un efort, cum de altfel mai făcusem de atâtea ori în ultimul timp, am reușit să ajung afară. „PACE” a fost primul cuvânt pe care am reușit să-l deslușesc. Și din învălmășeala cuvintelor și a sătenilor ce alergau de colo, colo, am înțeles că, într-adevăr, e vorba de pace.

– Ce s-a întâmplat? Întrebai pe prima femeie ce tocmai trecea în grabă prin fața mea.

– Cum, nu știți? S-a făcut pace. S-a anunțat adineauri la radio. Am făcut pace cu rușii!

Creierul meu, încă buimac și obosit, refuza să înțeleagă. Doar aseară, la comandament, ni s-a spus că, deși rușii au reușit să rupă frontul din Moldova, sunt sleiți, la limita puterilor, că americanii nu-i mai ajută și că noi, românii, cu un efort bine organizat, putem să-i oprim și chiar să-i alungăm dincolo de Prut.

În acest sens, s-au dat dispoziții noi bateriilor antiaeriene germane din Valea Călugărească, postul cel mai avansat al

² La 22 iunie 1941 Germania și aliații ei (Finlanda, Ungaria și România) au atacat Rusia. (N.a.)

apărării pe direcția Buzău pe unde se credea că vor veni rușii, să fie pregătite, cu țevile tunurilor îndreptate orizontal spre a face un baraj prin tragere directă împotriva lor. Și acum, aud aici vorbindu-se despre pace.

De fapt, despre pace se vorbea mai demult. Lumea se săturase de război. O pace voiau Partidele Național Liberal și Național Țărănist, ai căror conducători, Constantin (Dinu) Brătianu³ și Iuliu Maniu⁴, după ce au încercat fără succes să-l determine pe mareșalul Antonescu să iasă din război, duceau tratative la Cairo cu americanii prin intermediul prințului Barbu Știrbey. Acestea însă nu au avut succes.

³ Constantin (Dinu) I. C. Brătianu (n. 13 ianuarie 1866, Florica – d. 1951, penitenciarul Sighet) a urmat studii de inginerie la Paris, a fost deputat în Parlament din 1910 până în 1938, ministru de finanțe (noiembrie 1933 – ianuarie 1934), iar din ianuarie 1934 a fost ales președintele PNL. După 23 august 1944 a fost ministru secretar de stat și ministrul producției de război (4 noiembrie 1944 – 5 martie 1945). A fost arestat în 5/6 mai 1950 și transportat la penitenciarul Sighet. (N.ed.)

⁴ Iuliu Maniu (n. 8 ianuarie 1873, Șimleul-Silvaniei, Sălaj – d. 5 februarie 1953, închisoarea Sighet), doctor în drept (1896), președinte al Societății „Petru Maior”, jurist al Mitropoliei Române Unite (1898-1915); intră în conducerea Partidului Național Român/PNR (1897), deputat în Parlamentul de la Budapesta (1906). La 1 Decembrie 1918 este ales președinte al Consiliului Dirigent (1918-1920), președinte al PNR (1919-1926) și membru al Academiei Române (1919). După fuziunea PNR cu Partidul Țărănesc (1926) este ales președinte al noului Partid Național-Țărănesc (1926-1933, 1937-1947). Prim-ministru în trei rânduri (noiembrie 1928 – iunie 1930; iunie-octombrie 1930; octombrie 1932 – ianuarie 1933), după care a trecut în opoziție față de Carol II (1930-1940) și mareșalul Ion Antonescu (4 septembrie 1940 – 23 august 1944). După 23 august 1944 este numit ministru de stat (până la 4 noiembrie 1944). La 29 octombrie 1947 a fost implicat într-un proces, împreună cu alți lideri ai partidului, sub acuzația de „activitate criminală împotriva statului”, iar la 4 noiembrie 1947 a fost condamnat la închisoare pe viață de autoritățile comuniste. (N.ed.)

O pace voia și Mihai (Ică) Antonescu⁵, viceprim-ministru și ministru de externe, care îl autorizase pe ministrul plenipotențiar român la Stockholm, Frederic Nanu⁶, să discute cu doamna Alexandra Kollontai⁷, ambasadoarea URSS în Suedia, tot în acest sens.

Pace voiau, de asemeni, așa-zisele partide progresiste din România, care, din umbră, militau pentru răsturnarea lui Antonescu și pregăteau o primire frumoasă trupelor sovietice.

O pace, dar una adevărată și durabilă, dorea și poporul român, care se săturase de jertfe, de lipsuri, de suferință și de nesiguranță.

Și nu greșesc afirmând că înșiși cei ce au aruncat omenirea în acest îngrozitor dezastru doreau să-i pună capăt. Și acum aflu că pacea a venit.

⁵ Mihai Antonescu (n. 18 noiembrie 1904, Nucet, Dâmbovița – d. 1 iunie 1946, penitenciarul Jilava) a urmat Colegiul „Sfântul Sava” din București, apoi s-a înscris la Facultatea de Drept (1922). A intrat în politică alături de Partidul Liberal-Gheorghe Brătianu, a activat ca avocat, calitate în care l-a cunoscut și apărât pe generalul Ion Antonescu de acuzația de bigamie (1938). Din septembrie 1940 și până la 23 august 1944 a fost numit, succesiv, ministrul justiției, al propagandei naționale, al afacerilor străine, vicepreședinte și președinte ad-interim al Consiliului de Miniștri. (N.ed.)

⁶ Frederic Nanu (n. 1894, Paris – d. 1981, Spania) a absolvit Facultatea de Drept la Paris, apoi a intrat în Ministerul Afacerilor Străine (1918). A fost secretar de legăție la Berna, Londra, Washington, Berlin și Varșovia. Avansat ministru plenipotențiar la Buenos Aires (și Montevideo), Madrid și, din 1943, la Stockholm. Din 1945 s-a stabilit în SUA, unde a primit cetățenia, a lucrat la Biblioteca Congresului și a colaborat cu Secția de Studii Politice a CIA. În 1965 s-a mutat în Spania. (N.ed.)

⁷ Alexandra M. Kollontai (n. 31 martie 1872, Sankt-Petersburg – d. 9 martie 1952, Moscova) a aderat la mișcarea menșevică, apoi, din 1914, la cea bolșevică. Din 1923 a intrat în diplomatie, fiind numită ambasador al URSS în Norvegia (1923), Mexic (1926) și Suedia (1930-1945). (N.ed.)

Care din ele a fi?

Cum va fi?

Ce va fi?

Se lumina de ziuă. De pe dealul pe care mă aflam, priveam șoseaua Ploiești-Buzău. Coloane nesfârșite de trupe germane se strecurau în grabă spre Ploiești. Din când în când, răzbeau până aici o bufnitură de tun sau împușcături de arme automate. Liniștea dimineții era măcinată de huruitul șenilelor de la tancurile germane ambalate și sforăitul motoarelor de la automobile și motocicletele ce păreau că se întrec pe șosea. Iar trupele pedestre păreau că abia se târăsc, lăsând impresia că dintr-o clipă în alta vor cădea la pământ.

Deși mă trezisem de-a binelea, aveam senzația că visez cu ochii deschiși. Mi se întâmplase de multe ori, în anii de război, când somnul încetase a mai fi un drept al omului, ziua și noaptea, teama și nesiguranța să se amestece de-a valma în situațiile absurde pe care numai războiul le putea crea și să nu-mi dau seama care sunt barierele visului și ale realității.

Doar zgomotul ce devenea din ce în ce mai asurzitor, amplificat și multiplicat de strigătele de tot felul ale oamenilor ce se agitau neconținut, m-a adus de-a binelea la realitate. În cel mai scurt timp eram îmbrăcat și, în goana motocicletei, am plecat spre centrul de transmisiuni, unde îmi făceam serviciul în calitate de ofițer și de unde, tocmai în aceste momente critice, lipsisem.

Trebuia să merg pe aceeași șosea pe care se retrăgeau trupele germane care, deși în ordine, erau periculoase, datorită stării de tensiune în care se aflau. Nu mi-a fost teamă și trebuie să mărturisesc sincer că încercam un sentiment de jenă, de vină chiar, că s-a întâmplat ceea ce trăiam acum, și ei, și eu. Deși atent la conducerea motocicletei, în condițiuni deosebite, gândul mă purta spre primele zile ale războiului când trupele germane au intrat fulgerător în România, echipate ca de paradă, uimindu-ne și îngrozindu-ne totodată, prin siguranța, ordinea și disciplina cu care demonstrau cum vor face ei războiul cu rușii.

După desfășurarea de forțe, după echipamentul de război, după siguranța cu care se achitau de cea mai neînsemnată datorie, nu aș fi putut crede vreodată că voi ajunge să trăiesc ziua în care să-i văd umiliți, descurajați, fugind cu teama în spate spre locurile de unde au plecat cu patru ani mai înainte. Strecurându-mă cu prudență printre coloanele din ce în ce mai compacte ce păreau că nici nu mă bagă în seamă, am ajuns la centrul de transmisiuni de unde abia plecasem de câteva ore. O santinelă germană mă opri, spunându-mi că centrul e sub controlul lor. La insistențele mele, am fost totuși lăsat să intru.

Nu mică mi-a fost surpriza, întâlnindu-mă aici cu o veche cunoștință, un căpitan neamț, de transmisiuni, pe care îl lăsasem la Zaporoje, și care acum, politicoș, dar rece, îmi răspunse la salutul ce i-am adresat.

– Și acuma ce facem, domnule căpitan? îl întrebai eu, pentru a reînnoa această veche legătură, întreruptă temporar de capriciile războiului.

– Știți decil îmi răspunse el.

Știam, dar nu știam prea multe. Nu știam ce hotărâre a luat guvernul nostru, nu știam în ce condițiuni s-a încheiat pacea și, mai ales, nu știam ce atitudine să iau față de un fost aliat. Ca ofițer, chiar rezervist cum eram, aveam dreptul la inițiativă, în cazul că lipsea un ordin special de la superiorii mei. Dar în același timp, nu era ușor să găsești o soluție pentru o situație nouă, întoarsă brusc la 180 de grade.

Căpitanul german mă privea mut, așteptând un răspuns de la mine, răspuns pe care gândurile învâlmășite mă împiedicau să-l dau. Un zbârnâit de la centrala telefonică mă scoase din încurcătură. De la comandamentul orașului mi se ordona să restabilesc urgent toate legăturile, recomandându-mi-se să fiu foarte prudent deoarece era posibil în orice moment un atac din partea trupelor germane. Am răspuns monosilabic, lăsând să se înțeleagă că acest lucru s-a produs deja, iar ofițerul de la celălalt capăt al firului, înțelegând situația, m-a asigurat că va raporta mai departe.

– Ce spune? m-a întrebat căpitanul.

În loc să-i spun adevărul, mintea mi-a impus spontan un alt răspuns.

– Ascultă-mă, domnule căpitan! Ne cunoaștem bine de mult timp. Pe amândoi războiul ne-a pus în situații grele și nu de puține ori ne-am riscat viața. Acum acesta s-a sfârșit. Amândoi știm ce preț are viața. Și eu, și dumneata avem familie, care ne așteaptă de atâta vreme să ne reîntoarcem acasă. Aici, dumneata, în primul rând, ești în mare pericol. Te sfătuiesc prietenește să pleci cât mai e timp din Ploiești. Rușii vor fi aici în curând și te vor lua prizonier. Știi ce înseamnă aceasta!

– Niciodată! îmi răspunse brutal căpitanul, punând în același timp mâna pe revolverul de la centură. Am jurat credință Führerului și nu-l voi trăda, mai ales acuma, când voi ne-ați trădat.

M-a uluit răspunsul lui, gândindu-mă că și el era tot ofițer de rezervă (îmi spusese că e profesor de geografie) și bănuiam că e mai puțin influențat de propaganda fanatică a lui Goebbels, care a creat destui nebuni ce au împins Germania la marginea prăpastiei. Nu m-am lăsat intimidat și am continuat:

– Atunci, măcar folosește-te de o strategie. Profită de situația derutantă ce s-a creat și mută-te cu unitatea la Predeal, pe culmea Carpaților, de unde ai posibilitatea să revii, dacă ai voștri îi resping pe ruși, sau treci dincolo, în Transilvania, în cazul că Wehrmachtul organizează o rezistență pe Carpați.

– Cu atât mai mult nu o voi face!

Și scoțându-și revolverul din toc, calm, dar hotărât, dând în același timp un ordin celor câțiva soldați nemți ce se aflau de față, ne declară că suntem arestați, sau mai precis, luați prizonieri.

Un alt telefon, de data aceasta dinspre Buzău, suna cu întreruperi scurte și puternice.

– Răspunde, îmi ordonă scurt căpitanul și fostul meu aliat!

– Aloooo! Se auzi de acolo o voce autentic rusească. Cto tam?⁸

⁸ Cine-i acolo? (N.a.)

IPDIS

We know
the rules

– Zdesi Ploiești⁹, răspund eu reculegându-mă și făcând oarecare eforturi ca să răscolesc prin bagajul de cuvinte rusești ce reușisem să acumulez în decursul celor trei ani cât am mărșăluit prin meleagurile rusești cu ocazia războiului.

– Govorit odin maior ot Krasnaia Armia.¹⁰ Curând voi fi în Ploiești. Prindeți toți nemții ce se găsesc acolo și aveți grijă să nu se distrugă instalațiile. Răspundeți fiecare cu capul dacă nu ascultați ordinele noastre. Deci, acesta era noul nostru aliat.

Dar căpitanul neamț nu mi-a lăsat timp de reflecții.

– Was sagt er?¹¹ mă întrebă nervos acesta.

Nu aveam intenția și nici interesul să-l mint. Cerând un răgaz rusului, i-am răspuns neamțului la întrebare, reproducând fidel tot ceea ce auzisem cu urechea cealaltă, la care țineam încă receptorul acoperit cu mâna, ca să nu mă audă rusul ce spun.

– Spune-le să se grăbească, izbucni iritat neamțul. Tunurile noastre au obosit stând mereu aplecate în așteptarea lor.

Așa ceva nu puteam transmite.

– Ce este acolo? mă întreba insistent rusul. Vreau informații mai precise.

În acest timp, câteva împușcături de afară m-au împiedicat să continui dialogul cu rusul.

O campanie din garnizoana locală a pătruns vijelios în localul centralei și, mai înainte ca nemții să-și dea seama ce se întâmplă, au fost dezarmați și luați prizonieri. Nu am apucat nici măcar să întorc capul spre ușa prin care ieșise căpitanul neamț cu cei care l-au ridicat, căci trebuia să răspund la apelul rusului, din ce în ce mai insistent.

– Aici totul e în ordine. Veniți când voiți și cum voiți.

⁹ Aici Ploiești. (N.a.)

¹⁰ Vorbește un maior din Armata Roșie. (N.a.)

¹¹ Ce spune el? (N.a.)

Nu aveam chef de discuții și cu greu găseam cuvintele potrivite unei situații atât de bizare.

Eram răscolit și derutat, căci foarte greu găseam în acele momente, mai ales luat prin surprindere, care era atitudinea cea mai indicată. Ce poate fi mai absurd decât războiul, unde omul nu mai e stăpân nici pe voința și nici pe gândurile lui? Acum, mai mult ca oricând, vedeam absurditatea și inutilitatea lui.

Mă vedeam, ca tânăr ofițer de rezervă cu câțiva ani în urmă, concentrat pe malul Nistrului¹², unde cu ochii înroșiți de nesomn, de pândă, aplecat zi și noapte asupra mitralierei, priveam dincolo spre ruși, care nu de puține ori și-au manifestat intenția de a-l trece și a ocupa Basarabia¹³.

Și într-o noapte, după ce sacrificasem mult din cel mai frumos timp al tinereții mele, stând acolo în noroi, ploaie, vânt, păduchi și foame, am primit ordin să ne retragem fără ca măcar să tragem un foc pentru ca să nu-i supărăm pe ruși. Aceștia, printr-o înțelegere perfidă cu nemții (pactul Ribbentrop-Molotov), au ocupat de câteva zile Basarabia, pământ românesc, de unde ne-am retras, lăsându-i pe frații noștri, unii plângând, alții blestemându-ne că i-am părăsit.

Nu am putut opri gândurile să mă poarte în locurile și timpurile când făceam de strajă la frontiera cu ungurii care ne priveau mereu în dorința de a ne lua Ardealul (Transilvania), pe care, prin aceeași înțelegere abuzivă și absurdă, samavolnică, a trebuit, prin așa-zisul dictat de la Viena, să-l cedăm fără a trage măcar un glonț ca să ne apărăm onoarea. La ce au servit atâtea nopți de veghe, atâtea sacrificii și atâtea demonstrații de patriotism?

La fel s-a întâmplat și cu bulgarii, când a trebuit să cedăm, fără măcar a putea protesta, o fâșie din pământul secular al

¹² Nistrul – fluviu la granița cu rușii. (N.a.)

¹³ Basarabia, teritoriul dintre Prut și Nistru (estul Moldovei) răpit de ruși în 1812 și unit cu România în 1918. (N.a.)

ȘI ACUM, ÎNCOTRO?
 We know books

Dobrogei noastre, pământ muncit cu sudoare și înroșit cu sângele strămoșilor noștri.

Și iată, acuma vin aici, în țara noastră, iarăși rușii, după ce am fost obligați să lăsăm pe câmpul de luptă sute de mii de morți, prețul redobândirii acestor provincii pierdute. Informez pe cei ce nu știu că mareșalul Antonescu, conducătorul de atunci al României, a făcut alianța cu nemții și a intrat în război alături de ei tocmai pentru a redobândi aceste provincii pierdute.

M-a trezit din negura gândurilor vocea bunului meu prieten, nenea Mișa, care era în noaptea aceea de rezervă și venise la centrală, zvind și el zvonurile din oraș.

– Ai auzit? mă întrebă el.

– Da, răspunsei eu, deși nu prea multe și nu prea înțeleg ce se petrece sau mai bine zis, înțeleg, dar nu-mi vine să cred. Știu doar că nemții se retrag și că vin rușii. Chiar adineauri am vorbit la telefon cu un rus de la Buzău.

Chipul prietenului meu, pământiu de felul lui, deveni alb ca varul.

– Cum? În adevăr vin rușii aici? Și nu se opune nimeni? Nu face nimeni nimic ca să-i oprească?

Se agita inutil și neputincios. Părea chiar ridicol.

– Lasă, nene Mișa, că n-o fi dracul chiar așa de negru, am spus și eu ceva, ca să-l liniștesc și să risipesc atmosfera de spaimă care se citea și pe fețele celor doi operatori de la centrală.

– S-a terminat cu liniștea și fericirea noastră, izbucni aproape plângând nenea Mișa. Voi nu-i cunoașteți pe ruși, pe comuniști. Ei nu țin seamă nici de mamă, nici de tată, nici de prieteni și nici chiar de Dumnezeu. Ei nu se încred și nu se iubesc nici măcar ei între ei. Eu îi cunosc bine. Sunt basarabean și am stat și eu și familia mea sub ocupație rusească. Nici nu bănuieți voi ce ne așteaptă. Se vor lua casele și pământurile oamenilor. Cei înstăriți vor fi deposedați și închiși. Se va munci mai mult timp decât

acum, cu norma greu de realizat, iar plata va fi de mizerie și producția de proastă calitate. Intelectualitatea va fi persecutată, fiind obligată să gândească după directive absurde. În țara pâinii și a cărnii, vom aștepta zilnic, ore în șir, ca să primim o rație, și aceea problematică. Iar închisorile vor fi neîncăpătoare, oricine putând ajunge acolo, fără ca să știe când și de ce. Toate acestea vor fi rânduite de ruși, având ca unealtă pătura cea mai de jos, analfabeții, leneșii, aventurierii oportuniști și toți aceia care nu au vrut să muncească cinstit și să-și facă vreun rost. Și nu ne ajută nimeni? Europa nu simte că rușii au trecut prin prima ei poartă dinspre răsărit și că însăși ființa ei e amenințată?

În timp ce nenea Mișa se frământa mergând prin cameră dintr-un loc în altul, gândurile mele m-au purtat cu ani în urmă, printre amintiri.

Într-o toamnă ploioasă și mohorâtă, ghemuit într-un tren militar ce mergea spre nordul țării cu o destinație numai de comandant știută, fără să ni se dea nicio explicație, am făcut cale întoarsă la locul de unde ne-am imbarcat. Numai datorită unei indiscreții am aflat că avusesem ordinul de a intra în Polonia, pe care trebuia s-o apărăm în virtutea obligațiilor ce aveam ca membri ai Micii Înțelegeri¹⁴. Și de data aceasta, oamenii politici ai acestor timpuri s-au dovedit a fi lipsiți de perspicacitate și de curaj, lăsând Polonia să fie sfâșiată și ocupată, pe de o parte de nemți, pe de alta de ruși, care, se știe, dacă intră odată undeva, nu mai ies de bunăvoie.

Se derulau toate aceste imagini ca într-un film rupt, scăpat de sub controlul operatorului, cu viteza cu care acuma blindatele germane alergau disperate pe șoselele noastre, cu groaza în spate.

¹⁴ Mica Înțelegere – o alianță formată din România, Polonia și Cehoslovacia în 1920-1921 cu scopul de a se apăra în comun de URSS și Ungaria, două state revizioniste. (N.a.)